

Per Fjellström, fd journalist och hedersmedlem i Sameföreningen i Stockholm, somnade stilla in i sitt hem den 22 augusti. Han blev 96 år och kommer att saknas av många vänner, anhöriga och en dotter.

Per föddes i Kiruna 1915, hans far Sigfrid härstammade från en känd prästsläkt som under 250 år verkat i lappmarken. Modern Hilda var född Knutsson Häntak från Sirkas Sameby i Jokkmokksområdet. Det samiska släktskapet blev känt för Per först i mitten på 70-talet. Mamman dog i spanska sjukan 1918 och pappan, som blev ensam med fem barn, gifte om sig med en kusin innan även han gick bort 1926. Styvmodern Hildur styrde barnaskaran och hushållet med stadig hand och lyckades skapa trygghet, samtidigt som hon tog ansvaret för den järnhandel som fanns i familjens ägo. Som kuriositet kan nämnas att fotografen Borg Mesch var en av aktieägarna i bolaget. Pers bästa vän Alexius, var son till en gruvarbetare i Kiruna. Där i ett av husen i "Gula Raden" fick Per lyssna till diskussioner om socialism och kommunism, om gruvarbetarnas hårda villkor. Detta gjorde ett stort intryck och som de enda eleverna på skolan uteblev Per och Alexis, från undervisningen dagen efter skotten i Ådalen. Att styvmamma Hildur tydligt tagit ställning mot fascism och nazism invercade också. Realexamen 1932 följdes av studentexamen i Högre Allmänna Läroverket i Umeå.

Redan som pojke hade journalistyrket lockat och trots familjens brist på entusiasm då det inte var ett högstatusyrke, så framhärade Per i sina ansträngningar. Sitt första jobb som oavlönad volontär var på Umebladet där den unge poeten Thorsten Jonsson semestervikarierade. Efter Hermodsstudier i latin skrev Per 1936 in sig på Norrlands Nation, men sökte sig till Stockholm där han fick ett jobb som korrekturläsare på Norstedts Förlag. År 1938 ställdes Picassos målning "Guernica" ut på Liljevalchs och det avtryck den lämnade hos den unge Per ledde till en resa ut i Europa, till Berlin, Weimar, Prag och Wien. Spåren av Hitlers framfart befäste avskyn och fruktan för nazism och fascism.

Åter i Sverige fick Per arbete på Harry Hjörnes Göteborgs-posten, samtidigt som han studerade på Högskolan, då gavs tillfällen att recensera teater och att intervjua Göteborgs kända damer i societeten för Svensk Damtidning. Placeringen på nattredaktionen vid andra världskrigets utbrott, ledde till träning i vad som kan kallas all round journalism; Telefonmottagning, rondering, uttryckning till större eldsvådor, printerbevakning, rubriker, löpsedel och omgörning vid pappersbyte i presshallen. Kriget ledde till att studierna avbröts för många reportageresor till Tornedalen och till Boden. Efter krigsslutet fick Per börja på dagredaktionen som reporter och bokrecensent. Alla böcker om Norrland hamnade på hans bord, liksom allt som handlade om samer. Här väcktes minnena av samerna i Kiruna som sågs med förakt av Kiruna-borna; I samhället fanns tre klasser; de äkta svenska kirunaborna, de inflyttade finnpajsarna och lappdjävlarerna. Även om uttrycken sades skämtsamt var de klara markeringar. På den tiden drog renraiden in över Luossajärvis is, renslakt skedde på kyrkmyran, och hemma kunde Per träffa Nils Nilsson Sarri från Nikkaluokta som satt och drack kaffe med styvmamman. Han hörde henne sucka över de samer som stöttes ut från rennäringen och blivit fall för fattigvården.

Per reste till samernas stora möten för reportageserier om utbyggnaden av vattenkraften i Luleälven och fick stort utrymme för artiklar och reportage. Han träffade samernas främste ledare, kyrkoherde Gustav Park och starka personligheter som Per Idivuoma och Jovva Spiik genom vilka han fick kunskaper om den skamliga behandlingen av en liten etnisk folkgrupp som på den tiden inte sågs som ett ursprungsfolk. Förutom sitt sociala engagemang för de svagaste grupperna, som yttrade sig i artiklar om bl a steriliseringarna, så var Per en tid facklig ordförande för de västsvenska journalisterna.

1964 erbjöds Per uppdraget som chef för en avdelning i det statliga konsumentinstitutet i Stockholm och som chefredaktör för tidskriften "Råd och Rön". Under Pers tid steg upplagan från 30 000 till 115

000 i slutet av 1969. En av de många kvalitetsundersökningar som genomfördes under Pers chefsskap, var den om färg-TV-apparater, en jämförande varuprovning med experter från Statens provningsanstalt och Kungliga Tekniska Högskolan. Branschen fick i förväg ta del av undersökningen som visade på vissa apparaters stora brister. Då dagen för publicering närmade sig vände sig branschen till regeringen för att försöka stoppa publiceringen, men med styrelsen stöd vanns inget gehör. Men då nästa steg skulle tas, en utförlig redovisning i Råd och Rön, krävde styrelsen att den skulle stoppas. Per såg sin situation som omöjlig och ställde sin plats till förfogande. Närmare redogörelse om händelserna finns i boken "Rödluvan behöver inga råd, sa vargen" som han skrev tillsammans med sin vän och kollega Britta Ring. Inom en månad hade han blivit erbjuden två andra jobb, han tackade ja till KF och konsumentskriften "Tjäna på att veta" där han blev kvar till pensionen.

Som pensionär var Per aktiv i Amnesty, grupp 19, under 20 år och åkte även runt på skolor och till fackförbund och berättade om verksamheten. Som medlem i Ordfront ledde han kurser i mänskliga rättigheter.

Sanningen om sitt samiska ursprung gavs av den då åldrige morbrodern Ernst Knutsson i mitten av 70-talet, då de träffades för andra gången någonsin. Tio år senare var sambanden klarlagda, även pappans förankring i prästsläkten, samband redovisade i böckerna; "Med katekes och färla" 1986 och "Läroanstalt för barnsliga vildar" 1993. I samband med det stora Skattefjällsmålet på 80-talet knöt Per nya samiska kontakter med personer som Ingvar Åhrén, Lars-Anders Baer och Sigrid Stångberg, också med Thomas Cramér som företrädde samerna i rättsprocessen. Målet förlorades och SSR avstod från att gå till internationell rättsprövning mot löftet från regeringen att låta utreda samernas folkrättsliga ställning. Per skrev kritiskt om utredningen i takt med de tre rapporter som den lämnade, bl a den om ett Sameting. Tack vare Arne Ruut publicerades en av Pers många fördömande artiklar i DN. Som Per många gånger besviket konstaterade så hamnade de allra flesta artiklar och insändare i redaktionspapperskorgarna på både SVD och DN.

1992 bekräftades den samiska identiteten med Pers egna ord "på ett underbart sätt", då han på hösten det året var i Luleå på ett stort protestmöte, följande på regeringen Bildts proposition om ett sameting. Där blev han personligen bekant med bl a Olof T Johansson och Lars-Anders Baer, senare även med Stefan Mikaelsson. Under några år var Per medarbetare i tidskriften Samefolket och satt även i styrelsen för stiftelsen som driver tidningen. Per såg det som en fin avslutning på en lång journalistgärning. Det samiska engagemanget behöll Per in i det sista, han deltog på seminarier och demonstrationer i bl a Sameföreningens regi, tills hörselproblem satte stopp.

Äktenskapet med Elisabeth som gav två barn, avslutades 1979. Sonen Lars blev konstnär, drabbades av cancer och dog 31 år gammal. Dottern Ingrid blev musikpedagog och är idag verksam i Umeå. Något år senare träffade han Margareta Möller som blev hans livsledsagarinna, till hennes död för några år sedan.

Per var en man med stort mod, som aldrig kompromissade med sitt samvete, som stod upp för sina övertygelser. Som vän var han osviktig, varm och omtänksam. Den journalistiska tonen var lågmäld i och svåra ämnen behandlade han med all den hantverksskicklighet som en erfaren och duktig journalist är mäktig. Han hade förmåga att komma med för makten otrevliga sanningar på ett sätt som gjorde att makten i alla fall lyssnade. Per fann tillbaka till det han kallade "sin samiska tråd" och blev älskad och respekterad för den gärning han där uträttade.

En eld har slocknat, en samisk röst har tystnat, en upptrampad stig har börjat växa igen, vi är många som djupt sörjer hans bortgång.